

VZRŮSTAJÍCÍ VÝZNAM POČÁTEČNÍHO OBDOBÍ VÁLKY A JEHO VLIV NA VÝSLEDEK VÁLKY

Plukovník Rudolf Litera

1. Co je třeba považovat za počáteční období války

Války strojového období je možno členit na několik období. Hlavními ukazateli pro toto členění jsou změny probíhající v politickém a hospodářském životě země, rozsah války, pokud jde o prostor, nové způsoby vedení války v celku a postupně narůstající početní stavy armád.

Periodisace války je tedy závislá na období rozvoje lidské společnosti, na politické a hospodářské síle státu, jakož i na jeho společenském zřízení. Rozumí se samo sebou, že nemalý vliv má také vojenská připravenost státu před zahájením války.

Za počáteční období války zpravidla považujeme období postupného přechodu země ze stavu mírového na stav válečný. V tomto období přicházejí ozbrojené složky do plné bojové pohotovosti, uskutečňuje se všeobecná mobilisace vojenských i hospodářských sil a vysokým tempem se rozrůstá bojová činnost na zemi i ve vzduchu. Charakteristickým rysem je současnost všech opatření. Tak s rozrůstající bojovou činností je uskutečňováno doplňování a tvoření nových svazků, útvarů a p. V soudobé válce většina těchto opatření je, hlavně státem napadeným, uskutečňována pod silným ničivým a demoralisujícím vlivem úderu zbraní hromadného ničení. Je pochopitelné, že se v takovéto situaci opatření bojové pohotovosti provádějí s velkými potížemi. V tomto období je proto také největší nebezpečí vzniku chaosu až paniky, není-li zabezpečena maximální organisovanost a bojová připravenost vojsk i obyvatelstva.

2. Zvláštnosti počátečního období války a jeho vzrůstající vliv na výsledek války

Počáteční období vedení války se bude podstatně lišit od dalších období, v kterých již dochází k plnému rozvinutí ozbrojených sil a k jejich materiálně technickému zabezpečení. Další období války jsou charakterizovány již přechodem celého systému mírového hospodářství na válečné, kdežto počáteční období má téměř charakter hospodářské a politické situace, která byla před samou válkou.

Odlišnost charakteru počátečního období války, způsobu vedení bojové činnosti a hospodářského života země od dalších následujících období potvrzují všechny války strojového období. Mimo to nás dějiny válek nedávne minulosti poučují o tom, že se tato odlišnost stupňuje s rozvojem vojenské techniky a masovosti armád.

Odlišnost a zvláštnost počátečního období války od dalších je především způsobena nenadálým napadením — strategickým překvapením, kterého při zahájení dosahuje agresor. Tato odlišnost nebo zvláštnost se jeví především v následcích nenadálého napadení, kdy se útočníkovi předem připravenými silami podaří získat rychlé úspěchy.

S rozvojem vojenské techniky rostou následky počátečního období vedení války zvláště tenkrát, použije-li útočník beztrestně zbraní hromadného ničení.

Velký účinek zbraní hromadného ničení v krátkém čase, snad i v rozsahu několika hodin, může způsobit tolik škod a ztrát, ke kterým bylo dříve třeba několika měsíců. Jestliže následky způsobené zásahy zbraní hromadného ničení nesmírně vzrostly, délka počátečního období války nebude delší, spíše naopak. Státy totiž využívající modernější techniky a dokonalejších organizačních opatření, mohou rychleji mobilisovat, přesunovat vojenské i ekonomické prostředky, a tak rychleji uskutečňovat plnou bojovou pohotovost.

Vzrůstající význam počátečního období války charakterisovaného nenadálým napadením dokazují světové války našeho století. Následky počátečního období druhé světové války byly daleko rozsáhlejší než následky počátečního období první světové války. To konečně vyplyne již ze známé zákonitosti, že ničivost válek s rozvojem lidské společnosti rychle vzrůstá. V první světové válce se ze všeobecně známých příčin a také nenadálým napadením jedna z hlavních bojujících stran Francie dostala do velmi svízelné situace. Jen pomocí spojenců byla kritická situace pro Francii v prvním období zažehnána a došlo k přelomu ve ve válce, aniž by byla Francie německými armádami obsazena.

Následky nenadálého napadení fašistickým Německem evropských států v druhé světové válce jsou daleko větší. V krátké době je německými armádami obsazena celá Francie a řada evropských států, aniž tyto byly s to zmobilisovat všechny své vojenské a hospodářské síly, které na konec převyšovaly německý vojenský a ekonomický potenciál v celku.

O osudu armád těchto zemí tedy rozhodlo již počáteční období války. V dalším průběhu událostí druhé světové války pro Sovětský svaz v počátečním období dochází k obsazení velké části evropského SSSR. Sovětská armáda a sovětské národní hospodářství utrpěly ohromné ztráty. Následky počátečního období vedení války, způsobené fašistickým Německem, na konec se neblaze projevovaly ještě dlouho po této válce. Je třeba si připomenout zničené oblasti Běloruska, Ukrajiny a j.

Z toho je nutné vyvodit, že následky nenadálého napadení mohou vytvořit pro napadenou stranu, byť i byla vojensky a ekonomicky silnější, vážnou situaci. Podaří-li se pak útočníkovi po celou dobu počátečního období udržet strategickou iniciativu ve svých rukou, mohou být tyto následky kritické.

Charakteristickým rysem právě konce počátečního období Veliké vlastenecké války Sovětského svazu je urputný boj o strategickou iniciativu. Strategická iniciativa vlivem sovětských a vzápětí na to německých opatření tu přecházela z ruky do ruky.

Později strategická iniciativa fašistického velení je zjevem řídkým a krátkodobým a na konec strategická iniciativa plně a s konečnou platností přechází na stranu sovětskou.

Jedině vysoká hospodářská úroveň a připravenost, nezlomný morální duch vojsk, vysoká úroveň vojenského mistrovství velitelského sboru armády prvního socialistického státu a na konec rozsáhlé územní prostory překonaly neblahé následky počátečního období vedení války a rozhodly o konečném výsledku války vůbec.

Z toho, co bylo uvedeno, vyplývá vzrůstající význam počátečního období vedení války.

Aplikujeme-li tento poznatek o vzrůstajících následcích počátečního období války na případnou světovou válku v budoucnu, bude-li její počáteční období charakterisováno nenadálým napadením a překvapením pro stranu napadenou, mohou mít její následky rozhodující vliv na výsledek války v celku. Dnešní prudký rozvoj vojenské bojové a pomocné techniky, použití zbraní hromadného ničení učiní armády daleko pohyblivějšími a jejich zásahy mnohem ničivějšími. Ve velmi krátkých údobích v soudobé válce bude docházet k revolučním zvrátům. Početní i kvalitativní převaha může být zakrátko likvidována nejen v taktickém a operačním, ale i strategickém měřítku při nepřipravenosti ozbrojených sil a státního aparátu. Ani prostor pro zvýšený dosah vojsk a zbraní nemůže mít takový vliv jako dosud.

Z toho plyne, že nestačí síla, nýbrž že je nutná vysoká pohotovost a připravenost k včasnému a pohotovému využití této síly.

Ze zkušenosti z Veliké vlastenecké války Sovětského svazu vyplývá, že charakter případné války v budoucnu, způsoby vedení boje, hospodářská a jiná opatření, která by odpovídala soudobým podmínkám, je třeba v zájmu připravenosti našich ozbrojených sil nejen studovat, ale i prakticky ověřovat a uplatňovat.

Těmito problémy je třeba všestranně se zabývat. Proto je studium počátečního období vedení války hlavním předmětem vojenské vědecké práce v letošním roce.

Příprava o provádění účelných opatření se týká nejen armády, ale i mnoha civilních sektorů státního aparátu, hlavně pak výstavby průmyslu, dopravy a výchovy celé naší veřejnosti.

3. Možný ráz počátečního období případné světové války v budoucnu

Pro všechny, kteří se přípravou a prováděním účelných opatření pro počáteční období války zabývají a budou zabývat, je jedno základní vodítko — ráz počátečního období vedení války.

Pravdivě stanovit tento ráz je nejvyšší odpovědný úkol, který vyžaduje studium celého komplexu otázek.

Základní předpoklady a cesty tohoto studia jsou:

1. Je třeba získat plnou představu o zámyslu a způsobech zahájení a vedení války naším pravděpodobným nepřítelem. Hluboký a všestranný rozbor vojenského, hospodářského a morálního činitele imperialistických mocností je třeba provádět denně.

2. Vždy vycházet z našich hospodářských a vojenských možností. Z této úvahy vytyčovat zásadní linii dalšího rozvoje hospodářského a vojenského potenciálu, který by nejlépe charakteru příští války odpovídal.

3. Je třeba dobře znát úlohu a místo našeho státu a armády v rámci spojeneckých armád.

Tak konfrontací možností nepřítele a našich, jeho skutečných záměrů a našich opatření je možné správně předvídat ráz počátečního období vedení války.

Co se týče našeho pravděpodobného nepřítele: I když řada názorů západních theoretiků zavání utopií, přece je nutno k mnohým z nich při-

hlízet vážně. Některé z nich jsou totiž vysloveny oficiálními činiteli a pak, a to hlavně mnohé theoretické předpoklady, jak víme, jsou zabezpečovány praktickým výzkumem (atomové zbraně, řízené střely, letectvo), výrobou (státní rozpočet na zbrojení neustále stoupá), vytvářením základů všech druhů a p.

Všechny jejich teorie vidí ve zbraních hromadného ničení rozhodujícího činitele. Doktriny tak zvané »globální války«, ať již nové vydání »bleskové války«, »periferní strategie«, strategie »dvoufázové války« nebo strategie »předsunutých postavení« (»forward strategy«) a j. považují počáteční období vedení války za rozhodující. Za hlavního činitele v tomto období pokládají překvapivý úder.

V tomto období bude se náš pravděpodobný nepřítel snažit mocnými údery hlavně strategického letectva zabezpečit si v maximální míře nenadálým napadením překvapení, a tak od prvních okamžiků války získat a trvale si udržet strategickou iniciativu.

Pokud jde tedy o doktrinu pravděpodobného nepřítele, bude počáteční období pravděpodobně charakterisováno

- agresivním útočným zámyslem,
- vysokým úsilím o dosažení překvapení nenadálým napadením,
- masovým použitím zbraní hromadného ničení,
- silnou leteckou činností a použitím reaktivní a raketové techniky,
- výpady tankových a jiných rychlých druhů vojsk, dopravených vzduchem i po zemi, zároveň s údery letectva a raketové techniky.

Zabránit agresoru v uskutečnění jeho plánu znamená být pohotov a zároveň s jeho činností uskutečňovat protiopatření.

Naše opatření jsou dalším prvkem, který charakterisuje počáteční období války. Tato opatření směřují k získání vlastní strategické iniciativy. O tuto iniciativu je třeba bojovat v prvních minutách války. Avšak podmínky pro získání strategické iniciativy je nutno zabezpečovat již před zahájením války. Vytvářet odpovídající podmínky v rámci výstavby naší armády je nutno začít ihned. Podle všech předpokladů bude mít strategickou iniciativu v počátečním období války ten, kdo se při zahájení války stane pánem vzduchu. Za předpokladu využití zbraní hromadného ničení s plnou intenzitou vytvořila by vzdušná nadvláda agresorova příznivé podmínky pro vážné narušení opatření bojové pohotovosti, ochromí hospodářský život, bude mít nepříznivý vliv na morálku a naruší opatření předem plánovaná. Vzdušná nadvláda zabezpečí nepříteli mimo to praktické uskutečňování jeho plánovaných zásahů k ovládnutí prostorů strategicky významných. Vzdušná nadvláda tak zabezpečuje agresorovi plánovité využití sil a prostředků k agresivním zámyslům. Vzdušná nadvláda v tomto případě je podmíněna situací, která je příznivá pro činnost strategického a taktického letectva. Při úspěšné protivzdušné obraně i při menším celkovém počtu vzdušných sil nemůže být řeči o vzdušné nadvládě.

Z toho vyplývá, že úspěšný boj o strategickou iniciativu znamená především úspěšnou protivzdušnou obranu mimo vysokou informovanost, jak již bylo podotčeno. Protivzdušná obrana je souhrn mnoha různorodých opatření, z nichž nejdůležitější je boj se vzdušnými bojovými prostředky nepřítele na zemi i ve vzduchu. K účinné obraně proti zásahům nepřítele na začátku války je však třeba začlenit ona opatření do celého

našeho hospodářského života. Hlavně pak opatření v dalším rozvíjení průmyslu.

Vzrůstající závislost vojenských a hospodářských opatření na komunikačních prostředcích vyžaduje daleko účinněji tyto prostředky zabezpečovat ať již zdvojováním nebo předem připravenými objížďkami míst, kde se křižují nebo procházejí citlivými místy. Je mnoho činitelů, v armádě i v občanském sektoru, kteří se musí naprosto konkrétně, hlavně vhodným rozmisťováním dalších průmyslových a komunikačních objektů, zabývat.

Vidíme, že příprava k zabezpečení strategické iniciativy opatřeními před válkou je rozsáhlý komplex otázek, který je nutno řešit komplexně a v harmonickém souladu nejméně v celostátním měřítku.

Při studiu a v rozbořech praktických opatření je třeba si být vědom toho, že není možno uskutečňovat opatření a zásahy pro nové podmínky starými metodami. Dále je při všem třeba přihlížet k naší územní poloze a k našim vztahům k sousedním státům.

Bude-li světová válka zahájena v západní Evropě, bude západní válčiště hlavním dějištěm bojové činnosti. V rámci států Varšavské dohody musí naše armády v tomto případě dosáhnout nejrychlejší bojové pohotovosti a v nejkratším čase uskutečnit vojenskou i hospodářskou mobilisaci. Z toho vyplývá, že řadu otázek spojených s pohotovostí vojsk, jakož i s vojenskou a hospodářskou mobilisací je třeba řešit jiným způsobem než u států a armád ve větší hloubce.

V závěru této stručné úvahy je možné předpokládat takovýto ráz počátečního období:

— Maximální úsilí o získání strategické iniciativy, vyjádřené především intenzivní protivzdušnou obranou spojenou se vzdušnými protíúderem.

— Rychlá a rozsáhlá přeskupení ozbrojených sil, ať již do záložních prostorů nebo k provedení vlastního úderu nebo k přehrazení směru očekávaného úderu nepřítele.

— Vysoká amplituda všech dopravních zařízení ať již pro přesun kádrové armády nebo pro účely vojenské a hospodářské mobilisace.

— Rychlé rozrůstání různorodé bojové činnosti na širokých frontách.

4. Jaké druhy a způsoby boje přísluší počátečnímu období

V otázkách vojenského umění bylo dosud naše studium, příprava velitelů, štábů a vojsk zaměřeno jen na druhy boje, které přísluší ustálené bojové činnosti. Je to hlavně průlom ustálené fronty, obrana a ostatní druhy bojové činnosti, vyplývající nebo doprovázející tyto hlavní druhy boje. Při tom se vycházelo z předpokladu obdobné činnosti našeho pravděpodobného nepřítele podle jeho nynější taktiky a organizace. To jest, nepřítel se bránil nebo útočil v ustálených bojových podmínkách. Je nesporné, že se musíme zabývat především bojem v situaci plně rozvinuté bojové činnosti. Ráz bojů počátečního období se však liší od způsobů bojů v dalších obdobích vedení války. Vzrůstající význam počátečního období vyžaduje nejen theoreticky rozpracovat očekávané způsoby boje, ale je i všestranně nacvičovat. Vyplývá to ze zkušeností z druhé světové války.

K získání a udržení iniciativy na začátku války kromě úspěšné protivzdušné obrany je třeba i úspěšné bojové činnosti. Bojová činnost vojsk musí mít takový ráz, aby nejen zabránila nepříteli proniknout na naše území, ale aby vzápětí naše vojska byla s to vést drtivé údery svazky, útvary a jednotkami na jeho vlastní území, a to ještě dříve, než budou zasazeny naše hlavní síly.

Pasivní obrana ozbrojených sil států v budoucí válce předurčuje porážku. Iniciativa je vyjádřena především útočnou činností. Je to schopnost ozbrojených sil států (koalice států) vést úspěšnou útočnou činnost na nejdůležitějších směrech nebo válčících s cílem rozdrtit hlavní síly nepřítele. Je to schopnost vnutit nepříteli svoji vůli.

Vybojování a udržení iniciativy zvláště v počátečním období vedení války pro stát, který byl napaden, vyžaduje velkého a sladěného úsilí. Je třeba počítat s tím, že agresor vynaloží vše k rozvíjení výhod a úspěchů získaných prvopočátečním úderem nenadálého napadení. Proto je nutné mít i silné strategické zálohy k paralysování jeho dalších a co do počtu a síly se stupňujících úderů.

Budou-li tyto síly, které se připravují v počátcích prvního období vedení války rozvinuty a zasazeny do boje ještě před zasazením hlavních sil nepřítele, vytvoří na zvolených operačních směrech výraznou převahu sil a prostředků a umožní tak převládající útočnou činnost na válčišti.

Rozhodující je rychle tyto síly připravit, t. j. soustředit, materiálně technicky zabezpečit a do zvoleného prostoru činnosti přeskupit.

Bezpečnou a rychlou přípravu těchto sil v napjaté situaci začátku války umožní nejen úspěšná protivzdušná obrana a úspěšné boje vojsk prvního sledu ozbrojených sil státu, ale všestranná příprava před vlastní válkou.

Pro udržení strategické iniciativy mimo výhodný poměr sil na rozhodujících směrech je důležité správné strategické řízení sil a prostředků. Chyby v strategickém řízení v počátečním období války mohou mít zvlášť nebezpečné následky. Takovéto nepříznivé následky se často odstraňují s citelnými ztrátami a znamenají vždy ztrátu času a často i strategické iniciativy.

Je-li útočnou činností vyjádřena strategická iniciativa, nevyplyvá z toho závěr, že je třeba uplatňovat vždy, všude a na všech stupních požadavek útočit. Často bude užitečnější za určitých okolností a ke splnění určitých předpokladů přecházet do obrany. Tak útok jihozápadního frontu sovětských vojsk na Charkov 1943 byl brzy likvidován. Němci tam získali byť i přechodně iniciativu do svých rukou. Příčiny neúspěchu byly především v tom, že útok vojsk tohoto frontu byl izolován (nebyl totiž zabezpečen aktivní činností na ostatních úsecích fronty a Němci mohli přeskupit síly a prostředky), jihozápadní front neměl dále dostatek záloh, nebyl uspokojivý přísun a nakonec tento útok byl očekáván. Nebyl tedy pro fašistická vojska překvapením. Lépe bylo neútočit.

Uvedená bojová činnost sice nespadá do počátečního období Veliké vlastenecké války, ale poučuje nás o důležitosti všestranného rozboru situace jako podkladu pro správné rozhodnutí a také i strategické řízení.

První období války mimo rozhořčenou činnost vzdušných a protivzdušných sil bude charakterisován převládající útočnou činností obou stran. Bojováno bude na širokých frontách. Vojska bu-

dou rozptýlena do velké hloubky. Manévrový ráz bude vyjadřován především střetnými boji svazků a útvarů.

Nebude a není žádoucí souvislá posícní obrana. Když toho bude třeba, budou vojska úspěšně zaujímat obranu, která bude zabezpečovat odchod jednotek, útvarů a svazků z boje nebo odvetný úder přeskupených nebo mobilisovaných sil a prostředků přicházejících na bojiště.

Možné uskupení a příprava sil

Ozbrojené síly je možné na počátku války členit v celku na dva sledy. Sled přijímající a vedoucí prvopočáteční úder a další sled ozbrojených sil zasahující do boje, který se rozšířil a v kterém se projevují směry hlavního úsilí nepřítele i hlavní úder našich sil. První skupinu (sled) ozbrojených sil vytvářejí jednotky Pohraniční stráže a pohraniční divise armády. Druhou skupinu vytvářejí operační a strategické zálohy ozbrojených sil.

Před úderý pozemních sil agresora nebudou při zahájení války předcházet velká soustředění vojsk. Bude to boj tankových divisí a jiných velmi pohyblivých svazků a jednotek, které budou mít za úkol vytvářet podmínky pro nástup velkých sil na strategicky význačných směrech. Boj těchto svazků a jednotek bude uskutečňován na širokých frontách se snahou rychle a hluboko pronikat, narušit systém krytu hranic, způsobit zmatek a paniku. Jejich boj bude shrnovat komplex demonstrační činnosti, klamání a bude hojně doprovázen diversní činností na našem území. Úspěšný boj jednotek a svazků prvního sledu ozbrojených sil vyžaduje především maximální bojovou pohotovost, vzájemnou sladěnost při schopnosti vést boj i v malých jednotkách samostatně a iniciativně. Myslím, že tyto předpoklady nejsou u nás zcela uspokojivé. Je to především součinnost s jednotkami Pohraniční stráže, schopnost jednotek pohraničních divisí daleko rychleji zaujímat postavení a schopnost velitelů rot a praporů vést boj celé dny bez zásahu nadřízených, t. j. iniciativně, ale při tom v duchu a zámyslu velitele svazku. Proto příprava těchto svazků a jednotek a myslím i jejich organizace má mít svou odbornost a odlišnost od přípravy a organizace jednotek dalších sledů. Především jednotky pohraničních divisí znají své bojiště, z toho vyplývá — bojovou přípravu, výzbroj i ostatní techniku připravit již s přihlédnutím k terénu příslušného bojiště. Ráz boje na široké frontě, manévrová, klamná a zákeřná činnost nepřítele při zahájení války vyžaduje vysoké schopnosti rychle se rozvinout, rychle zaujímat spěšnou obranu v ohniscích odporu, ale vzápětí rychle přecházet do rozhodných protiztečí, a to před svůj přední okraj obrany na území nepřítele. Situace na široké frontě bude rozmanitá a celkový úspěch bude vyžadovat různorodé činnosti nejen velitele divise, ale i velitelů praporů. Velitelé praporů i jejich roty u pohraničních divisí musí se umět samostatně rozhodovat pro různé druhy boje odpovídající situaci. Spád událostí bude tak prudký, že ani při neselehávajícím spojení rozkazy nadřízených nemohou přijít včas, nehledě již na to, že ne vždy budou odpovídat situaci pro omezenou její znalost u nadřízeného velitele. Jednotky ve své přípravě musí pak plně zvládnout rychlé přechody od jednoho druhu bojové činnosti k druhému.

Široké fronty bojové činnosti a různorodost boje svazků a jednotek tohoto prvního bojového sledu na rozdíl od jednotek a svazků dalších

sledů vyžaduje odpovídající organisaci. Myslím, že by pohraniční divise měly mít prapory více připraveny a vybaveny pro samostatnou bojovou činnost, a proto by bylo záhodno u těchto divisí vyloučit stupeň velitelství pluku a přiblížit tak organisaci těchto divisí více organisaci Pohraniční stráže. U divisí dalších sledů, které budou zasazovány do souvislejší, stmelnější i jednotnější bojové činnosti, zachovat organisaci se stupněm velení pluk. Při úvahách o organisaci naší divise a při snaze vytvářet jednotypovou divisi je třeba k tomuto činiteli vážně přihlížet.

*

K z á v ě r u těchto úvah o vzrůstajícím významu a o předpokládaném rázu počátečního období vedení války.

Význam počátečního období války nesmírně vzrostl. Nebude-li napadená strana připravena a schopna uskutečnit účinná protipatření, mohou mít následky počátečního období války rozhodující vliv na výsledek války v celku.

Od samého začátku vedení války bude použito zbraní hromadného ničení.

Počáteční období za předpokladu připravenosti obou stran bude mít převážně útočný ráz na obou stranách. Vzdušná a protivzdušná činnost bude mít rozhořčený ráz a výsledky vzdušných a protivzdušných bojů budou mít více než kdy jindy vliv na činnost ostatních ozbrojených složek.

Bojová činnost na zemi a ve vzduchu v počátečním období války bude se značně lišit nejen rozsahem, ale i svým způsobem bojů od dalších období války.

Pro vzrůstající význam tohoto období — období boje o strategickou iniciativu — je třeba věnovat značnou pozornost studiu odlišných způsobů vedení boje.

Vhodným místem výměny názorů o těchto pro nás životně důležitých problémech jsou stránky Vojenské mysli. Ve výměně názorů se objevují nové myšlenky i nápady, které, jsou-li zdůvodněny, dají se i dále rozvíjet a uplatňovat. To všem generálům a důstojníkům, kteří v rámci své služební povinnosti nebo v rámci svého vojenskovědeckého úkolu o těchto problémech přemýšlejí, velmi přispěje.